

Maksuttoman ehkäisyn kokeilu – mitä saimme aikaan?

Päätöstilaisuus 12.10.2023

Reija Klemetti, tutkuspäällikkö, THL

Hanne Vasankari, projektikoordinaattori, THL

Jaa tietoa maksuttoman ehkäisyn kokeilusta somessa: #maksutonehkaisy
#soteuudistus #tulevaisuudensote

Sote-uudistus
Tulevaisuuden
sosiaali- ja terveyskeskus

Tervetuloa maksuttoman ehkäisyn kokeilun päätöstilaisuuteen!

- **9.00** Alkusanat, tutkimuspäällikkö Reija Klemetti ja projektikoordinaattori Hanne Vasankari, THL
- **9.10** Katsaus hanke-aikaan ja tulevaisuuteen, erityisasiantuntija Pia Suvivuo, STM
- **9.35** Entistä paremmat hyvinvointialueen ehkäisypalvelut: Kymenlaakso ja Pohjois-Karjala
- **10.05** Kunnittaisesta palveluista hyvinvointialueen palveluksi: Pirkanmaa, Varsinais-Suomi ja Länsi-Uudenmaa
- **10.50** Huomio yhdenvertaisuuteen: Etelä-Pohjanmaa ja Satakunta
- **11.15** Kysymykset aamupäivästä
- **11.30** Lounas
- **12.10** Kouluterveyskyselyn tulokset ja trendit, Reija Klemetti THL (**Huom!** aikataulumuutos)
- **12.35** Työnjako uusiksi – toteutuneet tehtävänsiirrot: Kainuu ja Pohjanmaa
- **13.05** Koulutus ja osaaminen esiin – seksuaalivahvistusta näkyväksi: Etelä-Savo, Päijät-Häme ja Etelä-Karjala
- **13.50** Tauko
- **14.00** Uudenlaiset palvelut – diginä ja livenä: Keski-Suomi, Kanta-Häme ja Helsinki
- **14.45** Hankkeesta osaksi pysyvää palvelurakennetta: Pohjois-Savo, Lappi
- **15.15** Kysymykset iltapäivästä ja loppukeskustelu

Lähtötilanne: 17 erilaista aluetta mukana - parilla alueella pilottikunnat

Poissa: Itä-Uusimaa,
Keski-Uusimaa,
Vantaa-
Kerava

Etelä-Suomi: Helsinki,
Länsi-Uusimaa, Etelä-
Karjala, Kymenlaakso
ja Päijät-Häme

Länsi-Suomi:
Pohjanmaa, Varsinais-
Suomi, Satakunta

Sisä-Suomi: Etelä-
Pohjanmaa, Kanta-
Häme, Pirkanmaa

Pohjois-Suomi: Lappi,
Kainuu

Itä-Suomi: Keski-
Suomi, Pohjois-
Karjala, Etelä-Savo
Pohjois-Savo

Poissa: Pohjois-
Pohjanmaa, Keski-
Pohjanmaa

Liikkeelle eritahtisesti:

- Ensimmäiset alueet aloittivat suunnittelun 1/2022, viimeinen 10/2022
- Ensimmäiset alueet aloittivat ehkäisyvälineiden jakelun kevät/2022, viimeiset alkuvuosi/2023

STM/THL taholta asetettiin kehittämiselle raamit.

**Alueelliset tarpeet ja tavoitteet kokeilulle erilaisia -
määrittivät kehittämistä**

Mitä kehitetään? Maksuttoman ehkäisyn kokeilu – suositukset

- Kaikille alle 25-vuotiaille kaikki ehkäisyvälineet maksutta
  - Raskauden ehkäisy
  - Seksitautien ehkäisy
- Huomioidaan:
  - Seksuaalikasvatus
  - Hedelmällisyysneuvonta
  - Nuorten osallistaminen
  - Digitaaliset/etäpalvelut
  - Erilaisten toimintamallien kokeilu
  - Ammattilaisten kouluttautuminen

Kehittäminen – miten saatiin aikaan?

- **STM ja THL yhteistyö**
  - Kaikkia alueita koskevat kysymykset, linjaukset
- **Kansalliset tilaisuudet** (4) vuonna 2022
  - Teemoitettiin kehittämistä tukien
- **Tiedonvälitys** matalalla kynnyksellä

- **THL ja kehittäjäkoordinaattorit**
  - Yhteistyö ja yhteydenpito: 19 verkostokertaa
- **Aktiivinen vuorovaikutus:**
  - Aluekohtainen tuki, Teams, sähköpostit ja puhelut
- **THL jalkautuminen** 16/17 alueille
  - kevät/2023
  - Aluekohtaiset keskustelut

Mitä saatiin aikaan? Ehkäisyvälineiden saatavuus

- Ehkäisyvälineiden jakelu kaikille alle 25-vuotiaille:
  - toteutui 15/17 alueella, kaikki menetelmät
  - Pohjois-Savo mukaan hv-alueen jatkopäätöksen myötä
- Ehkäisyvälineiden jakelu kaikille alle 22-vuotiaille:
  - toteutui 1/17 alueella, kaikki menetelmät
  - Keski-Suomen hv-alueen kunnat, joissa oli jo ollut alle 25-v maksuton ehkäisy, jatkoivat sitä
- Kondomien jakoa levitetty nuorten suosimiin paikkoihin, myös suuseksisuojat otettu mukaan jakeluun
- Osa alueista laajentanut ehkäisyn aloituksia mm. kouluterveydenhuoltoon

Mitä saatiin aikaan? Ehkäisyvälineiden saatavuus -2

- Valmistevalikoima hv-alueella yhtenäiseksi (esim. mitä pillerimerkkejä?)
- Hyöty
  - laaja valikoima, sopiva valmiste löytyy todennäköisemmin jo ensimmäisellä käynnillä - vähentää yhteydenottoja ja käyntejä jatkossa
  - Yhdenvertaisempi palvelu - saatavuus kaikille sama
- YTHS:n kanssa suunniteltu yhteistyö ei mahdollistunut toivotulla tavalla
  - Joillain alueilla kuormittanut julkista palvelua

Mitä saatiin aikaan?

Ehkäisyvälineiden jakelua laajempi näkökulma

- Maksuttoman ehkäisyyn kokeilussa tärkeänä osana terveyden edistämisen ja seksitautien ehkäisyyn näkökulma - nuorten hedelmällisyyden suojele
  - Taudin varhainen toteaminen ja hoito
- Parempi saavutettavuus tarvitaan – kenelle palvelu on tarkoitettu
  - Pelkästään nimen muutos perhesuunnitteluneuvolasta seksuaaliterveysneuvolaksi tuonut uusia nuoria vastaanotoille
- ”Seksuaalikasvatuksessa tulisi **huomioida nuorten monimuotoiset seksitavat ja löytää keinoja heidän motivoimiseksi** kondomin ja suuseksisuojien käyttöön ja seksitautien testaamiseen (Pakarinen 2019).”
- Nuorten tietouden lisäämistä tarvitaan - kokeiltu somea
  - esim. ammattilaistili - ”somalähettiläs, yleislääkäri Anniina”

Mitä saatiin aikaan? Osaamisen lisääminen

- **Seksuaalineuvojakoulutukset:** 6/17 aluetta
  - Jatkossa: seksuaalineuvojien osaamisen hyödyntäminen aiempaa paremmin perusterveydenhuollossa
- **Kierukan/kapselin laitton koulutukset** (hoitaja): 6/17 aluetta
  - Tehtävänsiirto toteutettu ja palkkaratkaisu tehty: 3/17 aluetta – nopeuttanut hoitoon pääsyä, säästännyt lääkäriresurssia, mielekästä tekijöille, pysyvä ratkaisu
  - Tehtävää kokeillaan pilottina tai koulutusta ei voida hyödyntää, palkkakysymys ei vielä selvä: 3/17 aluetta
- **Jälkitarkastuskoulutukset:** 6/17 aluetta
  - Hyvä lisä jo olemassa olevaan osaamisresurssiin
- **Muu osaamista täydentävä koulutus:** 17/17 aluetta
  - Ehkäisyn aloitus, ehkäisyvalmisteet, seksitaudit, seksuaalisuus ja sukupuolen moninaisuus, seksuaaliväkivalta..
  - Alueet tehneet myös keskenään koulutusyhteistyötä – ”vähemmän euroja, enemmän kuulijoita”

Tarve koulutuksiin
jatkossakin!

Mitä saatiin aikaan?

Tavoite – nuorten näköiset palvelut

- Nuoret mukaan jo suunnitteluvaiheessa
  - Kehittäjäasiakkaat hyödyllisiä – konkreettinen asiakasnäkökulma
  - Asiakaspalautteen kerääminen ja hyödyntäminen kehittämisen aikana, ei vain lopuksi
  - Nuorten kuuleminen päätöksiä varten – esim. nuorisovaltuustot
- Tärkeä tieto: tarvitaan digiä **ja** liveä
  - Palautteet: nuoret käyttävät digitaalisia välineitä, mutta kaipaavat kasvokkaista kontaktia
  - Erilaiset yhteydenottomahdollisuudet ja -paikat vahvistavat palveluun pääsyn ja vaikuttavan kontaktin mahdollisuuksia
  - Olennaista: tieto saatavilla olevista palveluista

Mitä saatiin aikaan?

Tavoite- nuorten näköiset palvelut – 2

- Avoimuuden avulla onnistutaan
  - Kokeilu on poistanut negatiivista salamyhkäisyyttä seksuaaliterveyden ympärillä – ammattilaiset, nuoret ammattilaiset JA nuoret yhdessä – vuoropuhelu
  - Viestintä monessa formaatissa – some tavoittaa
- Kaikilla alueilla todettua: nuoret tarvitsevat palveluja seksuaali- ja lisääntymisterveyden asioissa!
  - Ehkäisyn maksuttomuudella on merkitystä ja se on motivaattori käyttää ehkäisyä – **turvataan jatkuvuus, edistetään seksuaali- ja lisääntymisterveyttä**
  - ”Pitkäaikaisen ehkäisyn valinta on helpompi päätös maksuttomana” – **tutkitusti kustannusvaikuttavaa** alle 25-v
  - ”Kaikkien vanhemmat eivät kustanna ehkäisyvälineitä”
”Seksuaalikasvatus kotona ei toteudu” – **ohjaus ja neuvonta – tiedon tarve on olemassa!**

Johtopäätökset: Maksuton ehkäisy on porkkana – vaikuttavuus syntyy palveluun pääsyn myötä

- Teiniraskaus on usein osa isompaa ongelmakenttää nuoren elämässä – **ehkäistään ennalta ei-toivottuja raskauksia – tuetaan myös nuoria, joilla raskaus jatkuu**
- Maksuton ehkäisy ja **kontaktiin sisältyvä ammattilaisen tuki, tieto, ohjaus ja neuvonta** – mahdollisuus ehkäistä negatiivisia, pitkäkestoisia, yhteiskunnalle kalliita ilmiöitä, mm. mielenterveyden ja seksuaaliterveyden alueella
- **Ehkäisyn maksuttomuus** on mahdollisuus ”löytää” siitä eniten hyötyvät nuoret – taloudellinen rajoite ehkäisyn hankinnalle ja käytölle poistuu
- Toistuviin raskaudenkeskeytyksiin voidaan vaikuttaa erityisesti **pitkäaikaisen ehkäisyn oikea-aikaisella valinnalla – helposti saatava ehkäisyneuvonta ja -palvelut**
- **Seksitaudeilta suojautuminen** ja helppo testaukseen pääsy osana maksutonta ehkäisyä – hedelmällisyyden suojele
- **Seksuaalikasvatus** – tietoisuuden lisääminen
- **Hedelmällisyysneuvonta** osaksi maksutonta ehkäisyä – tietoisuuden lisääminen ja nuorten motivointi hedelmällisyytensä suojeleluun tulevaisuutta varten

Mitä saatiin aikaan? PALJON!

- Kokeilun tarkoituksena oli kokeilla ja löytää hyviä ja toimivia käytäntöjä ehkäisypalveluissa eri alueilla.
- Alueilla tehty työ ansaitsee tulla kuulluksi
- Tänäpä kuulemme tuloksia eri näkökulmista alueiden itsensä kertomana.
- THL:n arviointiraportti kokeilusta valmistuu ensi keväänä

Tässä olemme nyt!

Maksuton ehkäisy alle 25-v:lle hyvinvointialueetasolla

Laaja maksuton ehkäisy alle 25-v: Lappi, Pohjanmaa, Etelä-Pohjanmaa, Etelä-Savo, Kymenlaakso, Keski-Pohjanmaa, Itä-Uusimaa, Kanta-Häme

Laaja maksuton ehkäisy alle 21-v, pitkäaikaiset menetelmät ja kondomit 21-24-v: Pohjois-Savo

Laaja maksuton ehkäisy alle 20-v, pitkäaikaiset menetelmät ja kondomit alle 25-v, ns. Vantaan malli: Vantaa-Kerava

Laaja maksuton ehkäisy alle 20-v: Pohjois-Pohjanmaa, Keski-Uusimaa

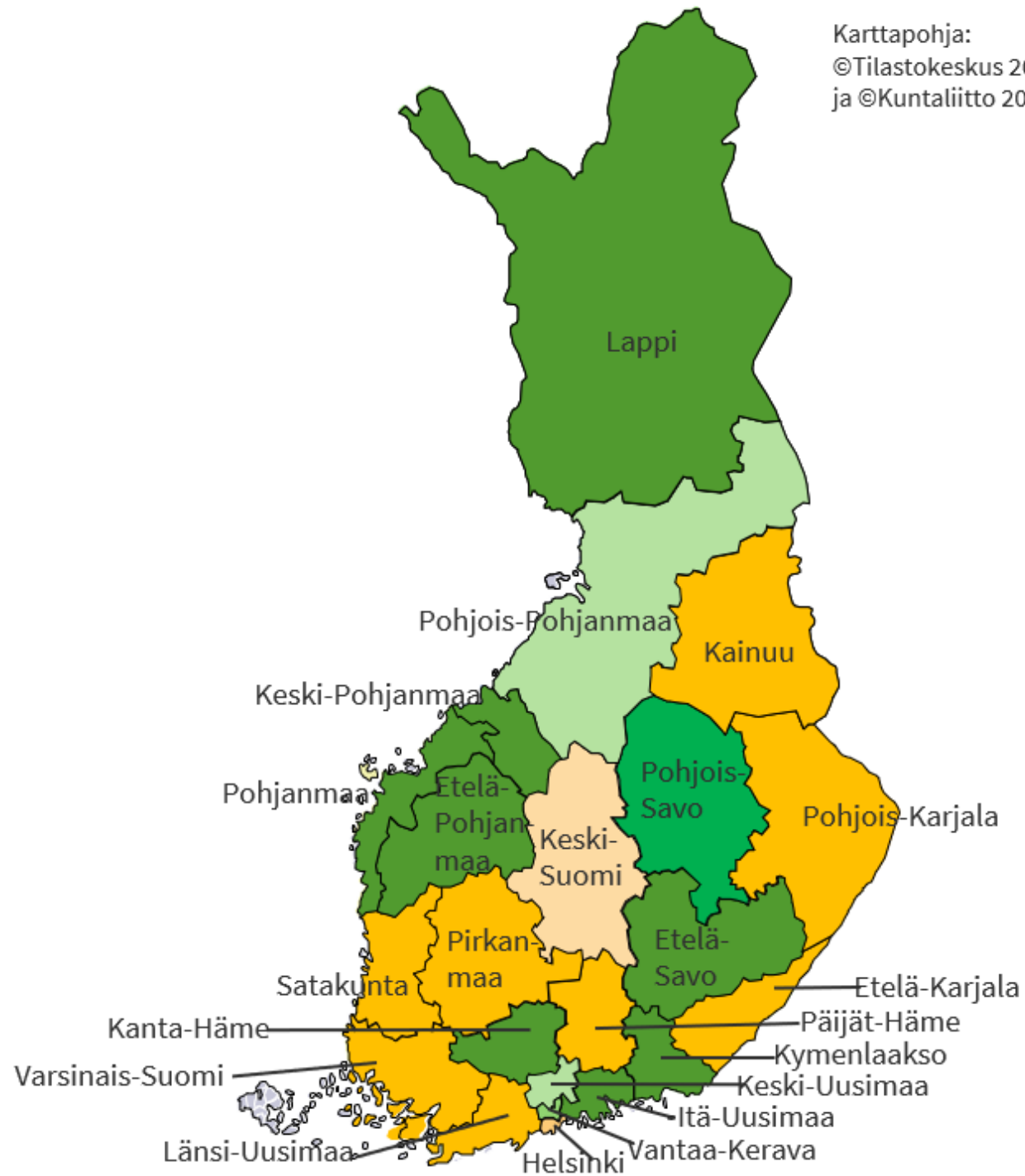
2022-2023 Kokeilun ajan laaja maksuton ehkäisy alle 25-v, **odotetaan jatkopäätöstä**

2022-2023 Kokeilun ajan laaja maksuton ehkäisy alle 22-v, **odotetaan jatkopäätöstä**

Tilanne elää vielä!

Karttapohja:
©Tilastokeskus 2022
ja ©Kuntaliitto 2022

Mitä jo tiedetään – tilastot 2022

- Raskaudenkeskeytystilasto 2022 ei vielä kerro hv-alueiden tilanteesta kokeilun osalta – joko liian vähän aikaa kokeilua takana tai ei lainkaan - osa ei ollut vielä aloittanutkaan
- Alueet, joissa toteutettu maksutonta ehkäisyä koko alueen laajuisesti jo ennen kokeilua – raskaudenkeskeytykset näyttävät vähenevän esim. Pohjois-Karjala, Kymenlaakso, Helsinki ja Vantaa-Kerava
- Osalla alueista esim. Lappi, joilla jo tehty jatkopäätös maksuttoman ehkäisyn jatkosta – raskaudenkeskeytyksissä nousua – hyvä päätös, jatkoa tarvitaan!
- Tartuntatautitilasto 2022 – alle 25-v klamydian ilmaantuvuus on taittunut hieman, tippurin puolestaan noussut – tarve kondomeille ja suuseksisuojuille JA seksuaalikasvatukselle!

Tulevaisuuden näkymä?

Laadukas seksuaalikasvatus, yksilöllinen seksuaali- ja hedelmällisyysneuvonta sekä ehkäisypalvelujen hyvä saatavuus ovat nuorten terveystalouden järjestämisessä olennaisia elementtejä

Hedelmällisyys-
neuvonta ja
seksuaalikasvatus
osaksi
ehkäisypalveluja

Maksuttoman ehkäisyn kokeilu – keskustelua?

Maksuton ehkäisy kaikille alle 22-vuotiaille keski-suomalaisille

Maksuton ehkäisy on vähentänyt nuorten raskaudenkeskeytyksiä merkittävästi Pohjois-Karjalassa – ilmaisen ehkäisyvälineen saavat nyt ehkäisyneuvolasta kaikki alle 25-vuotiaat

Maksuttoman ehkäisyn kokeilu alkoi Etelä-Karjalassa – lisää etävastaanottoja ja viisi uutta seksuaalineuvojaa

Pohjanmaan kunnat nuorten maksuttoman ehkäisyn kokeiluun

Maksuton ehkäisy alle 25-vuotiaille laajenee koko Pirkanmaalle

Maksuton ehkäisy kaikkien nuorten saataville Kanta-Hämeessä

Alle 25-vuotiaat saavat nyt Etelä-Savossakin ehkäisyn ilmaiseksi – Maksutonta ehkäisyä pyritään jatkamaan tulevaisuudessakin

Kainuussa alkaa maksuttoman ehkäisyn kokeilu alle 25-vuotiaille

Kortsut ja kapselit ilmaiseksi: Kaikki Lapin nuoret saavat maksuttoman ehkäisyn kotikunnasta riippumatta – uudistus tulee tarpeeseen

Maksuttoman ehkäisyn kokeilu – keskustelua?

Kaikki alle 25-vuotiaat varsinaissuomalaiset saavat maksuttoman ehkäisyn marraskuussa. Kokeilun myötä seksuaaliterveyden edistämisen palveluja pyritään kehittämään hyvinvointialueella.

Nuoret hyödyntäneet Päijät-Soten maksutonta ehkäisyä

Kokeilu käynnistyi loppukeväällä. Maksuttomaan ehkäisyyn liittyviä käyntejä oli kesällä noin 1700.

Pohjois-Savossa kaikki alle 25-vuotiaat nuoret tulevat maksuttoman ehkäisyn piiriin. Käytäntö muutetaan Kuopiossa käytössä olleen mallin mukaiseksi koko maakunnassa.

Maksuton ehkäisy tarjolle satakuntalaisille nuorille tästä päivästä alkaen

Helsinki

Maksuton ehkäisy alle 25-vuotiaille laajenee – uusi neuvontapalvelu ilman ajanvarausta käynnistyy

Ilmainen ehkäisy on saanut hyvän vastaanoton lukioilla ja ammattikouluissa Kymenlaaksossa

Kaikki alle 25-vuotiaat saavat jatkossa maksuttoman ehkäisyn Etelä-Pohjanmaalla – kotikunnasta riippumatta

Länsi-Uusimaa laajentaa maksutonta ehkäisyä nuorille

**Suuri kiitos kaikille
osallistuneille,
puhujille ja
kuulijoille ja asian
parissa työtä
tehneille! ❤️**

Sote-uudistus
Tulevaisuuden
sosiaali- ja terveyskeskus